

Миськевич Тетяна Миколаївна
Myskevych Tetyana
Національна юридична бібліотека
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
Junior Research Associate
Київ, Україна
Kyiv, Ukraine

Специфіка формування інформаційної потреби сучасного користувача: інжиніринг інфопотреби

Specificity in the formation of the information need of a modern library user: the engineering of information need.

***Ключові слова:** бібліотека, інформаційна потреба, інжиніринг інфопотреби, медійно-інформаційна грамотність.*

***Keywords:** library, information need, engineering of the information need, media-information literacy*

***Анотація:** Обґрунтовується необхідність перегляду традиційних поглядів на феномен інформаційної потреби в контексті бібліотекознавчих досліджень, що зумовлюється швидкістю та інтенсивністю інформаційних взаємодій в сучасному глобалізованому світі. Розглядаються сучасні можливості впливу на інформаційну поведінку особистості з боку суб'єктів інформаційних відносин. Відзначається актуальність впровадження інжинірингу інфопотреби користувачів шляхом підвищення їх медійно-інформаційної грамотності. Зазначається, що наразі інжиніринг інфопотреби є важливою складовою адаптації особистості та її інформаційної готовності до складної еколого-інформаційної ситуації, що склалась. Висвітлюється роль сучасних бібліотек в реалізації завдань інжинірингу інфопотреби.*

***Annotation:** The need of revising of traditional views on the phenomenon of information need in the context of library science is substantiated. The modern possibilities of influence on the personal's information behavior by the subjects of information relations are considered. The urgency of the implementing of the engineering of users information needs by increasing their media literacy rate are noted. It is noted that nowadays the engineering of information need is an important component of the personal adaptation and its informational readiness to the*

complex ecological-informational situation that has developed. The role of modern libraries in the implementation of media education programs is highlighted.

Потреба в інформації є базовою потребою, що передує практично будь-якій діяльності людини. Саме через реалізацію особистісних, групових і соціетальних інформаційних потреб (далі – інфопотреб) здійснюється сприйняття, засвоєння та використання накопичених попередніми поколіннями інформації та знань, а також сучасного надбання. Вивченню теоретичних та практичних аспектів феномену інфопотреби присвячена досить значна кількість бібліотекознавчих досліджень, в яких остання традиційно розглядається у розрізі питань удосконалення обслуговування користувачів: вивчення моніторингу читацької аудиторії та її інформаційних запитів, дослідження реальних та потенційних інфопотреб користувачів, їхній подальший аналіз і наукове прогнозування, що дозволяє реалізовувати принципи доцільності та конгруентності функціонування бібліотеки.

Утім, з огляду на швидкість та інтенсивність інформаційних взаємодій в сучасному глобалізованому світі, зведення проблематики інфопотреби суто до питань ефективного задоволення інформаційних інтересів сучасної людини як споживача інформаційних продуктів і послуг, вочевидь, не відповідає реаліям досить складної еколого-інформаційної ситуації, що склалась. Адже, якщо донедавна бібліотекам поруч з іншими авторитетними інформаційними установами вдавалось зберігати монополію на задоволення значної частини інфопотреб суспільства, то з появою та поширенням інформаційно-комунікаційних технологій людство отримало можливості для миттєвого та мобільного доступу до необмежених інформаційних ресурсів.

Водночас, різке збільшення обсягу інформації, необхідної для повноцінної життєдіяльності, разом з об'єктивним зниженням контрольованості інформаційних процесів, нерідко стає причиною дезорієнтації суспільної свідомості. У ситуації перманентно зростаючого надлишку інформації окремі люди та цілі країни стають об'єктами маніпулятивних впливів з боку зацікавлених сторін – суб'єктів інформаційних відносин. Тому, особливої уваги потребує дослідження інфопотреби в контексті питань адаптації особистості та її інформаційної готовності до специфічних умов сьогодення.

Беручи до уваги властиву інфопотребі певну природну заданість, спробуємо застосувати до її вивчення діяльнісний підхід, що передбачатиме потенційну «керованість» інфопотреби, а також можливості конструктивного впливу на неї. Даний

підхід спонукає до розгляду навичок задоволення інфопотреби як компетенції, яку можна і потрібно розвивати, актуалізуючи дослідження питань, пов'язаних з інжинірингом інфопотреби. Враховуючи тенденції розвитку глобального медіапростору, інжиніринг інфопотреби, спрямований на вдосконалення інформаційної поведінки особистості, набуває в наш час виняткового значення.

Особливу роль в задоволенні інфопотреб набули нині засоби масової інформації (далі – ЗМІ), що нерідко використовують інформацію для можливості впливу на індивідуальну та масову свідомість, переслідуючи корисливі цілі. Більш категоричні дослідники, осмислюючи процеси розвитку сучасного медіа-інформаційного ринку, констатують факт безмірної комерціалізації ЗМІ, що перетворює їх фактично на засоби маркетингової комунікації.

Між тим, важливо зазначити, що характер інформаційного впливу позначається на характері управління інфопотребою. Так, наприклад, маніпулятивний вплив здійснюється у випадку, якщо індивіду певний час подається інформація під певним кутом та у такий спосіб формується його інфопотреба відповідного спрямування. У подальшому людина вже сама починає відбирати ту інформацію, яка відповідає цьому спрямуванню. Утворення такого замкнутого кола можна пояснити селективною функцією інфопотреби, що спонукає до оцінки всієї отриманої інформації як релевантної та нерелевантної. Це проявляється у необхідності людей споживати повідомлення, які, як їм здається, відповідають їхнім думкам та інтересам і за допомогою яких вони можуть задовольнити свої інформаційні потреби.

Проте, можливий й інший – конструктивний інформаційний вплив, який полягає в тому, щоб навчити людину самостійно орієнтуватися в масивах інформації, свідомо регулюючи власну інфопотребу. Саме такий раціональний характер впливу і передбачає інжиніринг інфопотреби. На сьогодні його основний механізм полягає у формуванні та розвитку медіа-інформаційної грамотності, складовими якої є необхідні для ефективної взаємодії з традиційними ЗМІ та новими інформаційними технологіями компетенції. Відповідно, інжиніринг інфопотреби включає в себе формування комбінованого набору знань, навичок й умінь, серед яких: уміння убезпечити себе від деструктивних медіа-інформаційних впливів; володіння навичками вільно орієнтуватись у світі інформації, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити отриману інформацію, а також здатність здійснювати ціннісно-вольову

рефлексивну регуляцію власної інформаційної поведінки в інформаційному та медіасередовищі тощо.

Моніторинг вітчизняної бібліотечної діяльності виявив зростаючу динаміку впровадження різноманітних заходів, спрямованих на підвищення медіа-інформаційної грамотності населення. Так, масштабним та системним проектом УБА стала впроваджена в українських бібліотеках програма «Довіряй, але перевіряй. Медіаграмотність в українському суспільстві», яка почала реалізовуватись з 2017 року завдяки гранту Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках програми «Transition Promotion Program». Особлива увага УБА також спрямовується на регулярну та цілеспрямовану підготовку до вмілого і безпечного користування медіа-інформаційними ресурсами і самих бібліотекарів. Наприклад, МБФ «Академія Української преси» спільно з програмою «Бібліоміст» реалізувала проект «Практична медіаграмотність» для працівників публічних бібліотек. У рамках цього проекту, починаючи з 2015 року, у різних містах України було проведено серію тренінгів та семінарів, під час яких фахівці отримали нові знання, ознайомилися з методиками для подальшого самостійного розвитку та роботи з користувачами. Також, з 2015 року УБА спільно з Гете-Інститутом в Україні було проведено серію фокус-семінарів на тему медіаграмотності для членів УБА.

Поряд з системними заходами, важливо відмітити місцеві ініціативи вітчизняних бібліотек, які організують тренінги, експозиції, презентації, відкриті заняття тощо, присвячені медіаосвіті, навчаючи наших співгромадян орієнтуватися в сучасних інформаційних продуктах. Питання формування основ медійно-інформаційної грамотності є особливо актуальним для підростаючого покоління, до якого надзвичайно важливо донести, зокрема, основи інформаційної безпеки. У цьому контексті показовою є робота Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки: маючи значний практичний досвід впровадження занять з інформаційної культури для дітей та підлітків, ця бібліотека займає активну позицію у розбудові бібліотечної медіаосвіти у школах Херсона, координує діяльність клубних об'єднань відповідного спрямування і численних партнерських проектів у сфері промоції читання та медійної культури. Один із проектів бібліотеки, спрямованих на формування медійної культури школярів, – це партнерський проект Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки та управління освіти Херсонської міської ради – міський медіаклуб «NaVi», започаткований у вересні 2016 року. Його учасниками є лідери учнівського самоврядування усіх загальноосвітніх

Миськевич Т. М. Специфіка формування інформаційної потреби

навчальних закладів міста Херсона, які, окрім того, що здобувають нові знання і навички, ще й ретранслюють їх своїм ровесникам та учням молодшого віку у школах, де навчаються.

Необхідність інжинірингу інфопотреби громадян шляхом впровадження різноманітних заходів, спрямованих на підвищення їх медіа-інформаційної грамотності, обумовлена сьогодні складною та подекуди руйнівною інформаційною ситуацією в нашій країні. Відтак, вдосконалення інформаційної поведінки користувачів через медіаосвіту видається на сьогодні одним з пріоритетних напрямів роботи, що належить до компетенцій сучасної бібліотеки в інформаційному середовищі.